

Projevy a řešení krize v sektoru nefinančních podniků

Ing. Karel Mráček, CSc.

Institut evropské integrace, NEWTON College, a. s.

Vědeckopopularizační seminář

Zvládání finančních krizí: evropský a americký model

Brno, 13. listopadu 2009

Tento seminář je spolufinancován Evropským sociálním fondem a státním rozpočtem České republiky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Reakce podniků v období hospodářské recese

- hospodářská recese, původní předpoklady a její skutečný dopad na českou ekonomiku (makroúroveň, mikroúroveň)
- očekávaný pokles české ekonomiky v roce 2009 až o 5 %
- nedostatečná poptávka a rostoucí finanční potíže firem
- rozdílný strategický přístup managementu jednotlivých firem v období hospodářské recese
 - strategie směrem k omezování nákladů (co redukovat?), vyhledávání nových příležitostí
 - krátkodobé a dlouhodobé hledisko rozhodování
 - zajistit konkurenční schopnost pro fázi oživení; respektovat, jak funguje poptávka ve fázi po recesi
- rozdílné podmínky velkých společností a MSP
- odlišná pozice daného odvětví /oboru spojená i s rozdílnou progresivitou technologií (rychlost a síla dopadů krize)

Reakce podniků v období hospodářské recese

- ve fázi po recesi, kdy jsou spotřebitelé a odběratelé již schopni a připraveni znovu utrácet a investovat – není jejich poptávka obvykle zaměřena na dosavadní produkty a technologie, kterými disponují, ale spíše u nich roste zájem o nové a zdokonalené produkty a technologie
- prodej nových produktů (navíc často s vyšší cenou) pomáhá společně rychleji se dostat z recese
- proto je nutno být připraven s inovacemi, dříve než se zvedne nová spotřebitelská poptávka
- Intel Corp. (nižší výnosy, 5 uzavřených výrobních podniků) pokračuje v inovační strategii zavádět každých 12 měsíců novou čipovou architekturu
- Microsoft zvýšil roční výdaje na VaV z 8 mld USD v roce 2009 na 9 mld USD, obdobně Honeywell a další firmy (případně alespoň status quo)
- problémem jsou MSP s kapitálově slabší pozicí

Reakce podniků v období hospodářské recese

- Proč k možnému poklesu výdajů pro budoucí konkurenceschopnost, s delší časovou návratností (např. na V, V a I) ve firmách, i když si management uvědomuje jejich význam pro další rozvoj firmy?
 - financování výdajů na V, VaI především ovlivněno stavem cash flow: zmenšuje se
 - v důsledku menšího odbytu navíc často spojeného s nárůstem nesplacených pohledávek,
 - rostoucích problémů se získáním externích zdrojů financování (od bank, investorů ...) – zvýšený odpor k riziku v podmínkách krize
 - tento dopad především v případě MSP

Reakce podniků v období hospodářské recese

- na hospodářskou recesi lze pohlížet jako na:
 - určitou hrozbu (riziko) i
 - určitou příležitost :
 - zkvalitnit systém řízení a organizace ve firmě
 - přehodnotit portfolio projektů se zřetelem k urychlení slibných a konkurenceschopných projektů pro budoucnost
- hospodářská recese resp. krizová situace v dané firmě – často živné prostředí pro netechnické inovace (viz např. lean manufacturing, reengineering, outsourcing , metoda Balanced Scorecard ad.)
 - při růstu se změny těžko prosazují
 - v krizi větší tlak na management, odpor ke změnám v systému organizace i řízení slábné, sdílený pocit ohrožení motivuje ke změnám

Reakce podniků v období hospodářské recese

- jak reagují české firmy? (dočasné sdružování exportujících společností do aliancí, společné prezentace na veletrzích, efektivní využití relativně drahé technologie, zkvalitnění týmů, zvýšená ochota k hledání a dobývání nových trhů a jejich segmentů apod.)
- Průzkumy ve firmách v ČR
 - pravidelné průzkumy Svazu průmyslu a dopravy ČR
 - zaměřené na aktuální kondici tuzemských podniků a jejich očekávání v současné hospodářské recesi
 - pokles zakázek (nejen exportní problémy, ale i nižší investiční aktivita) a tedy i nižší míra využití kapacit; příznivější očekávání ke konci roku
 - reakce na změnu zakázek (pozitivní jev – udržet si zejména kvalifikované pracovníky)
 - poměrně negativní hodnocení podnikatelského prostředí (zhoršený přístup k externím finančním zdrojům, zhoršení platební morálky,

Reakce podniků v období hospodářské recese

- šetření firem v oblasti IT (výsledky a očekávání těchto firem jsou srovnatelně příznivější)
- reakce firem na hospodářskou recesi ve vztahu k investicím do V, V a inovací?
- šetření (sonda) TC AV ČR mezi vybranými podniky s výzkumnými a inovačními aktivitami (zjistit hlavní tendence)
 - duben 2009 – formou elektronického dotazníku
 - struktura vzorku firem
 - získané výsledky (i přes relativně nízkou návratnost) lze považovat za indikátory hlavních trendů v chování českých podniků ve vztahu k V, VaI v období hospodářské recese

Výsledky šetření TC AV ČR

Trendy vývoje výdajů na výzkum a vývoj (podíly firem – respondentů v %)

výdaje na VaV	růst	beze změny	pokles	celkem
v roce 2008	34	50	16	100
očekávání v roce 2009	14	54	32	100

Výsledky šetření TC AV ČR

Trendy vývoje počtu zaměstnanců ve VaV (podíly firem – respondentů v %)

Počet zaměstnanců ve VaV	růst	beze změny	pokles	celkem
v roce 2008	24	66	10	100
očekávání v roce 2009	7	73	20	100

Výsledky šetření TC AV ČR

Místo výdajů na VaV v pořadí uvažovaných úspor ve firmách

Náklady (výdaje)/pořadí	1	2	3	4	5	Vážený průměr
Správní náklady	20	9	5	3	1	1,8
Investice do výroby	10	11	4	1	3	2,2
Mzdové náklady	7	13	8		6	2,6
Výdaje na vzdělávání a školení	7	3	8	6	8	3,2
Výdaje na VaV	3	2	2	15	3	3,5

Výsledky šetření TC AV ČR

Pořadí přínosů opatření státu ke zmírnění dopadů hospodářské recese na VaV (podle podniků)

Opatření státu	1	2	3	4	5	Vážený průměr
Snížení sociál. a zdrav. pojištění	14	9	6	4	0	2,0
Daňová úleva na nakupovaný VaV	13	6	6	2	2	2,1
Zrychlené odpisování přístrojů, strojů a zařízení	11	12	5	4	1	2,2
Poskytování zvýhodněných půjček	5	4	4	5	4	3,0
Dotované poukázky na nákup menších studií	2	3	4	4	7	3,6

Výsledky šetření TC AV ČR

Významnost faktorů dlouhodobě omezujících VaV v podnicích:

1. Obtížný přístup k externímu financování
2. Nadměrná ekonomická rizika
3. Nedostatečná pružnost legislativy
4. Vysoké náklady na VaV
5. Malý zájem zákazníků o nové produkty
6. Celkově málo dynamický a inovativní trh
7. Nedostatek kvalifikovaných pracovníků
8. Nedostatek informací o trzích
9. Nedostatečné technické vybavení
10. Nepružnost podnikové organizační struktury
11. Nedostatečné prostory

Výsledky šetření TC AV ČR

Vybrané závěry:

- očekávání určitého snížení výdajů na VaV ve firmách ; těžiště nákladové optimalizace většinou ale směřuje do jiných oblastí (v naprosté většině firem není VaV prioritou při hledání úspor, obvykle až po vyčerpání jiných možností redukce nákladů)
- pozitivní signál – úsilí o udržení kvalifikovaných zaměstnanců ve VaV – předpoklad pro udržení konkurenceschopnosti po skončení hospodářské recese
- výše uvedené skutečnosti - určité signály docenění strategického významu VaV pro inovační aktivity a konkurenceschopnost firmy

Výsledky šetření TC AV ČR

- krátkodobá opatření politiky na zmírnění aktuálních negativních dopadů hospodářské recese - podniky aktivní ve VaV preferují snížení sociálního a zdravotního pojištění, daňovou úlevu na nakupovaný VaV a zrychlené odpisování přístrojů, strojů a zařízení
- dlouhodobá opatření politiky – reagovat v kontextu celkového prostředí pro podnikový VaV na jeho dlouhodobě omezující faktory (zejména usnadnit přístup k externím zdrojům financování)
- určité potvrzení rozdílů mezi velkými společnostmi a MSP

Vládní politiky ve vyspělých ekonomikách

- reakce na hospodářskou recesi tvorbou stimulačních balíčků (stimulus packages)
 - krátkodobé a dlouhodobé hledisko
- opatření na zvýšení poptávky **v krátkodobém horizontu** s cílem ochránit stávající zaměstnání (svým charakterem dočasná, plošně i často nesystémově nastavená...)
 - typický příklad zavedení tzv. šrotovného
 - snížení daně (včetně DPH), snížení odvodového zatížení nákladů práce, krátkodobé záruky za úvěry apod.
 - podpora spotřeby domácností ...

Vládní politiky ve vyspělých ekonomikách

- řada vlád - **podpora střednědobého až dlouhodobého růstu** investicemi s dopadem na straně nabídky . Patří k nim:
 - podpora výzkumu, vývoje a inovací
 - podpora inovací a podnikání (se zaměřením zejména na MSP , rizikový kapitál apod.)
 - investice do lidského kapitálu, vzdělávání a školení
 - investice do environmentálních technologií (se zřetelem ke snížení energetické náročnosti a dosažení udržitelného ekonomického růstu)
 - zlepšení infrastruktury (např. investicemi do dopravní infrastruktury, informačních a komunikačních technologií apod.)

Tato opatření (k nim nabádají i orgány EU) jsou zdůvodňována potřebou ekonomiky vyjít z krize v neoslabené konkurenční pozici a zajistit nové základy budoucího růstu.

Projevy a řešení krize v sektoru nefinančních podniků

Děkuji Vám za pozornost

Ing. Karel Mráček, CSc.

mracek@avo.cz

m.: 723 079 137